

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Debatt: Mer kunskapssökande och mindre strategiska satsningar, tack!

Det är genom grundforskningen vi får de stora genombrotten som leder till förbättrade livsvillkor. Huvuduppgiften för universitet och högskolor måste även i framtiden vara att bedriva forskning och utbildning av högsta kvalitet, till långsiktig nytta för samhället. Det skriver Hans Ellegren, ordförande i Vetenskapsakademiens forskningspolitiska kommitté och ständige sekreteraren Göran K. Hansson.

Svensk forskningspolitik behöver få ökat fokus på det förutsättningslösa kunskapssökandet och minskat fokus på så kallade strategiska satsningar. Den grundläggande forskningen skapar förutsättning för lösningar på de stora samhällsfrågorna. Med goda evidens går det att peka på område efter område där tidigare grundforskning lett till genombrott utan vilka vi i dag skulle stå kvar på en föråldrad nivå vad gäller hälsa, kommunikation och samhällsbyggande.

Genom ett ändrat fokus ökar vi chanserna att vetenskapen ger ökat välbefinnande och bidrar till långsiktigt hållbara samhällen för kommande generationer. Det ligger ett stort ansvar på dagens politik att sörja för framtiden. Forskningspolitiken behöver också formas så att den premierar kvalitet och starka forskningsmiljöer.

I det modellförslag från den statliga Styr- och resursutredningen som lades fram tidigare i år sas att "regeringen [behöver] verktyg för att styra forskningsmedel till angelägna områden" och att "Modellen ska bidra till att uppnå politiska mål samt tillgodose samhällets behov av kompetens- och kunskapsförsörjning". Kungl. Vetenskapsakademien delar inte de här utgångspunkterna.

Politiskt definierade strategiska satsningar kan ibland vara av värde för att lösa specifika problem. Men de är kortsiktiga och riskerar att ligga steget efter, de blir reaktiva snarare än proaktiva handlingar. Huvuduppgiften för universitet och högskolor måste även i framtiden vara att bedriva forskning och utbildning av högsta kvalitet, till långsiktig nytta för samhället. Att föra över resurser från grundläggande forskning till strategiska satsningar innebär stora risker för att Sverige halkar efter i den vetenskapliga utvecklingen.

Den vetenskapliga utvecklingen har behov av forskningsuniversitet där miljöer av kritisk storlek kan formas. Det är i kontakten mellan forskare som nya idéer möts, inte sällan vid möten mellan forskare från olika ämnesområden. Det behövs starka forskningsmiljöer där kohorter av doktorander från olika forskargrupper kan genomföra sin forskarutbildning på campusområden med en rik tillgång på seminarier, kurser och diskussionsytor. Av denna orsak menar Vetenskapsakademien att staten bör behålla ett system som riktar separata anslag till forskning respektive utbildning. På så sätt tar staten ett övergripande ansvar för resursfördelningen.

Men det handlar inte bara om hur (eller hur mycket) medel för forskning fördelas ur statskassan. Få forskare torde i dag uppleva att deras arbetssituation ger tillräcklig möjlighet att fokusera på kärnverksamheterna. I stället fylls tiden med administrativa uppgifter, krav på återrapportering och internt kommittéarbete. Såväl staten som universitet och högskolor skulle kunna förbättra villkoren för svensk forskning och utbildning genom att ge ökat utrymme för forskarna att ägna tiden åt det de är utbildade och rekryterade för att göra. Det är i sammanhanget slående hur strategiska satsningar i sig genererar nya administrativa strukturer – och därmed kostnader – med directors, managers och samordnare av olika slag.

Vetenskapsakademien grundades 1739 i frihetstidens utilistiska anda med tron på att vetenskapen skulle kunna förbättra livsvillkoren i samhället. Med facit i hand så vet vi att så också har varit fallet. Akademien står fast i att investering i forskning är en investering i framtiden. Men vi har efter hand lärt oss att nyttan ofta kommer från oväntade håll och är oförutsägbar. Därför är det klokt att mer lita till människans idériedom och nyfikenhet, än att på politisk väg beställa resultat.

Hans Ellegren, ordförande i Vetenskapsakademiens forskningspolitiska kommitté
Göran K. Hansson, ständig sekreterare, Kungl. Vetenskapsakademien

Artikeln publicerades i Curie 2018-05-29.